

Çankırı Kentsel Sit Alanının Peyzaj Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi

● Nazan KUTER¹
Elmas ERDOĞAN²

¹Çankırı Karatekin Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Çankırı

²Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; tarihi kent merkezlerinin korunarak kültürel sürekliliğinin sağlanması ve yaşanabilir mekanlar olarak gelecek kuşaklara aktarılmasında peyzaj tasarımının önemini, Çankırı kentsel sit alanı örneğinde ortaya konmasıdır. Bu kapsamda; tarihi çevre koruma, peyzaj tasarımı ve kentsel sit alanının tarihi ve mekansal gelişim süreçleri gibi konular irdelenerek, araştırma alanı olarak seçilen Çankırı kentsel sit alanında gerçekleştirilen alan etüt-analiz çalışmaları ve anket uygulamaları sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda kentsel sit alanında yer alan doğal ve kültürel değerlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması için öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çankırı, Kentsel sit alanı, Peyzaj tasarımı, Kültürel miras, Koruma

The Evaluation of Çankırı Urban Site Area in the Frame of Landscape Design

ABSTRACT

The scope of this research, within the frame of Çankırı's urban site area case, is to highlight the importance of landscape design in conservation of historical city centers in order to assure cultural continuity and to ensure their proper transfer to future generations as livable spaces. On the above mentioned extend, topics, such as conservation of historical places, landscape design, evolution of historic city centers in point of space and history, were touched upon. Besides, according to the results obtained from field surveys and inquiries

carried out in the research field, proposals were pronounced to maintain the sustainability of natural and cultural values in Çankırı's historic city center.

Keywords: Çankırı, Urban site area, Landscape design, Culteral heritage, Conservation.

1. GİRİŞ

Hızlı ve denetimsiz nüfus artışı ve fiziksel büyüme sürecinde, insan ile kent arasındaki bağlar kopmakta ve kentler, hava – su - toprak kirliliğinin etkisiyle kaynaklarını hızla tüketmektedirler. Bu olgu, doğaya ve çevreye uyum süreci sonunda oluşturulan tarihi kent dokusunun yok olması, eşi bulunmaz doğal ve kültürel zenginliklerin yıpranması sonucunu getirmektedir. Kentlerin korunması ve geliştirilmesi için dikkate alınması gereken temel konulardan biri imar planlarıdır. Çözumsuz imar sorunlarını ortadan kaldırmak için kentler, sadece bu günün sorunlarını çözmeye çalışan yaklaşımlarla değil, uzun vadede gelişme eğilimleri ve hedeflenen kent özellikleri dikkate alınarak planlanmalıdır. Bu araştırmada çalışma alanı olarak Çankırı kentsel sit alanının seçilmesinin en önemli nedenlerinden biri, alanın büyük bir bölümünün plansız ya da koruma kaygısı taşımayan planlar çerçevesinde gelişim göstermesi ve korunması gereken tarihi, doğal ve arkeolojik alanlarla içiçe bulunan kentsel sit alanının tarihi ve kültürel kimliğini yitirme tehdidi ile karşı karşıya olmasıdır. Çankırı kentsel sit alanının mevcut mekansal dokusunun korunması ve kullanılmasında, peyzaj tasarımının etkinliğinin ortaya konmasını hedefleyen bu araştırmanın ana amacı; araştırma alanında yaşayan insanların sosyo-ekonomik özelliklerinin incelenerek, araştırma alanında karşılaştıkları sorunların saptanması ve bu sorunların çözümüne yönelik önerilerin getirilmesi için yapılan anket çalışmasının sonuçlarından da yararlanarak, araştırma alanının çağdaş yaşam koşullarıyla entegrasyonunun sağlandığı, kültürel kimliğini koruyan ve yaşanabilir mekanlar olarak gelecek nesillere aktarılmasında etkin olacak peyzaj tasarım önerilerinin geliştirilmesidir.

2. MATERYAL VE METOT

2.1. Materyal

Araştırmanın ana materyalini, Çankırı kentsel sit alanı oluşturmaktadır (Şekil 1). Bu mekan; tarihi kimliğinin yanısıra merkezi aktivitelerinin yoğun olması, kent içinde ulaşılabilirliği en yüksek durumda olan alanlardan biri olması, tarihi yapılarının kullanılıyor durumda olması, dolayısıyla sosyo-kültürel yapısının da devam ediyor

olması ve Çankırı Belediyesi'nin koruma çalışmalarına öncelikle bu alanda başlamış olması gibi özellikleri nedeniyle araştırma alanı olarak seçilmiştir.

Şekil 1. Çankırı kentsel sit alanının kent içindeki konumu (Kuter, 2007)

Bu doğrultuda araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için;

- Çankırı Belediyesi İmar Müdürlüğü'nden elde edilen 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar paftaları ile 1/1000 ölçekli Çankırı Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı analitik etüt çalışmalarından,
- Araştırma alanı olarak seçilen kentsel sit alanının tarihi ve mekansal gelişim sürecini gösteren kroki, harita, plan, fotoğraf ve raporlar ile araştırma alanında çekilen fotoğraf, görsel inceleme ve izlenimlerden,

- Araştırma alanına ilişkin daha önce yapılmış tez, araştırma, makale ve kitaplar ile konuyla ilgili internet taramaları sonucunda elde edilen verilerden,
- Anket sorularının hazırlanması aşamasında T.C. Başbakanlık TÜİK Türkiye İstatistik Kurumu'ndan elde edilen veri ve önerilerden,
- Anket yapılacak konutların bilgisayar ortamına aktarılması ve haritaların oluşturulmasında kullanılan ArcView 3.2a ve ArcGIS 8.3 yazılımlarından,
- Araştırma alanında yaşayan halkın alana ilişkin görüşlerini ve alanda gerçekleştirilmesini istedikleri peyzaj düzenlemelerini ortaya koymak amacıyla yapılan anket çalışmasıyla elde edilen verilerden yararlanılmıştır.

2.2. Metot

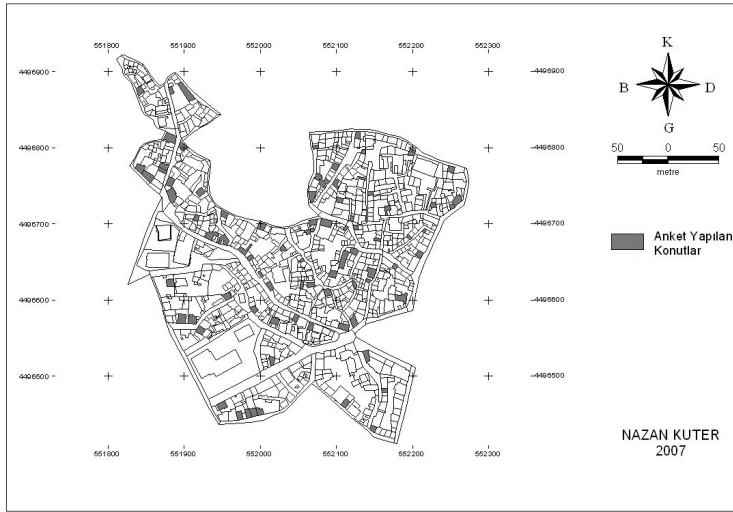
Araştırma kapsamında öncelikle literatür taraması yapılmış ve bulunan veriler doğrultusunda, peyzaj tasarımı, tarihi çevre koruma ve kentsel sit alanının gelişim süreci ile sorunları ortaya konmuştur. Ayrıca kentsel sit alanında yaşayan bireylerin demografik bilgilerinin, tarihi çevreyi koruma hakkındaki düşüncelerinin, araştırma alanına ilişkin görüşlerinin, açık-yeşil alanları kullanma amaçlarının ve bunlardan beklentileri ile alanda gerçekleştirilmesini istedikleri peyzaj düzenlemelerinin belirlenmesi ve ortaya çıkacak olumlu-olumsuz sonuçların araştırmayı yönlendirebileceği düşüncesiyle anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışmasına başlamadan önce T.C. Başbakanlık TÜİK Türkiye İstatistik Kurumu'nda konu ile ilgili yetkili kişilerle görüşülerek, anket sorularının nasıl hazırlanacağı ve uygulanacağı konusunda bilgi edinilmiştir. Anket soruları hazırlanırken, bilinç düzeyi göz önünde bulundurularak 18 ve üzeri yaş grubuna yönelik olarak düzenlenen soruların anlaşılabilir olmasına özen gösterilmiştir. Kişilerin özel yaşantılarıyla ilgili sorulara yer verilmeden hazırlanan anket formunda kapalı soru sistemi kullanılmıştır. Soruların cevap seçenekleri numaralandırılarak (pre-kodlu olarak) hazırlanmıştır. Anket yapabilmek için Çankırı Valiliği'nden izin alınmıştır. Ayrıca anket tekniği ile bilgi sağlama yönteminin Türkiye'de son zamanlarda yayılmakta olduğu ve yöre halkının bu konuya yabancı olması gibi durumlar göz önünde bulundurularak anketlerin araştırmacılar tarafından birebir olarak yapılması uygun görülmüştür. Anket çalışmasının uygulanacağı örneklerin seçilmesinde ise "*tam sayım yöntemi*" ve "*basit tesadüfi örnekleme yöntemi*" birlikte kullanılmıştır. Anket yapılacak konutları tespit etmek amacıyla çalışma alanı sınırları içinde bulunan tüm konutların ikamet durumları belirlenmiştir.

Öncelikle tescilli yapılardan konut durumunda olup ikamet edilenler tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda 59 adet tescilli yapının 45 adetinin

konut, 1 adetinin ise konut altı ticaret olduğu ve toplam 46 konuttan 32'sinde ikamet edildiği belirlenmiştir. Tescilli yapılar arasında konut durumunda olup, ikamet edilenlerin tümüne (32 adet) anket soruları yöneltilmiş, örnekleme sayısının belirlenmesinde ise “*tam sayım yöntemi*” kullanılmıştır.

Daha sonra tescilli konut ve konut altı ticaretlerin dışında yer alan konutların ve konut altı ticaretlerin ikamet durumları tespit edilmiştir. Bu kapsamda yapılan sorgulama sonucunda; toplam 509 adet konutun 489'unda ve toplam 29 adet konut altı ticaretin 14'inde ikamet edildiği belirlenmiştir. İkamet edildiği tespit edilen toplam 503 adet konuttan (konut + konut altı ticaret) % 10 “*basit tesadüfi örnekleme yöntemi*” ile sistematik olarak seçilen 50 adet konuta anket soruları yöneltilmiştir.

İkamet edildiği tespit edilen toplam 82 adet konuta ön anket yapılarak anketin işlerliği sınanmış ve 2006 yılı Temmuz-Ağustos aylarında anket çalışması uygulanmıştır (Şekil 2).

Şekil 2. Anket yapılan konutlar (Kuter, 2007)

Elde edilen anket sonuçları bilgisayar ortamına aktarılmış ve verilerin karşılaştırılmasında kullanılan çapraz tablolar oluşturulmuştur. Verilerin değerlendirilmesinde χ^2 “*Ki-Kare Testi*” (Chi Square Test) kullanılmış, hata eşik olasılığı (p: probability of error treshold) 0.05 olarak alınmıştır (p < 0.05). Diğer bir

deyişle %95 güven aralığında çalışılmıştır. Ki-Kare testlerinin yapılması ve “p” değerlerinin hesaplanmasında yine “*Microsoft Office Excel 2003 SP2*” programının istatistik menüsündeki “*CHITEST*” ve “*CHIDIST*” fonksiyonlarından yararlanılmıştır. Ki-Kare testi iki değişkenli (bivariate) tablosal analizlerde istatistiksel anlam olup olmadığını bulmak amacıyla kullanılan parametrik olmayan bir testtir. Sahada elde edilen değerler (observed values) ile beklenen değerler (expected values) arasında istatistiksel açıdan önem taşıyan bir ilişki olup olmadığı incelenmektedir. Ki-Kare testi yapılırken bir diğer önemli kriter de serbestlik derecelerinin (df: degrees of freedom) bulunmasıdır. Temel olarak bir tablonun serbestlik derecesi $df = (r - 1)(c - 1)$ olarak hesaplanmaktadır (r: satır sayısı, c: sütun sayısı). Test sonucuna karşılık gelen “p” değeri 0.05’ten küçük çıkarsa (p <0.05) Ki-Kare testinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğuna karar verilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Peyzaj Tasarımı Kavramı

Kentsel tasarım, zaman ve mekan içinde yapılan hizmetler ile bunların karşılıklı ilişkilerinin tasarımıdır. Tasarım ilişkilerinde, hizmetlerin birbirlerini akıcı ve uygun olarak takip etmesi gerekmektedir (Eckbo, 1969). Kentsel tasarım, kent planlarının öngördüğü kesin, değişmez kimi zaman da ayrıntı kararlar ile sınırlanmıştır. Bu kararlar sonucunda ya da bütüncül olmayan, bağımsız gerçekleştirilen kentsel tasarım, tasarımı yapılan bölgenin çevresel etkilerinin planlama bütününde değerlendirilmemesi sorununu ortaya koymaktadır. Kentsel ve çevresel sorunların çözüme kavuşturulması, planların işlerliğini ve uygulanabilirliğini sağlamak amacıyla, kentsel mekanlarda, üst ölçekli planlama sürecinde, "özel proje alanları", (ya da öncelikli proje alanları / paket proje alanları) belirleyip, kentsel tasarım ölçeğine temel olacak, yol gösterici, seçenekli, etaplı ve esnek kararlar üretilmeli, uygulama planlarına ya da kentsel tasarım ölçeklerine de, bu kararların aktarılması sağlanmalıdır. Türkiye’de bugünkü dinamik ve süreklilik taşımayan, durağan ve katı planlama anlayışları, bugünün ihtiyaçlarını karşılayıcı ya da sorunlara çözüm üretebilecek nitelikte değildir (Tunçer, 1998). Türkiye’de kentsel tasarım, birçok yerel yönetimde geçerli bir planın bulunmaması veya var olan bir planın uygulamada eksik olmasından kaynaklanan bir işlev üstlenmektedir. Yerel yönetimlerin tüm planı uygulamakta zorluklarla karşılaşmalarından ya da plansızlıktan doğan eksiklerin kapatılmaya çalışılmasında, kentsel tasarım adı altında projeler üretilmekte ve uygulamaya çalışılmaktadır (Tekeli, 1991). Bu

nedenle Türkiye’de üzerinde sürekli olarak tartışılan bir kavram olan kentsel tasarımın kapsamı, niteliği ve multidisipliner konumu henüz yasal olarak belirlenmemiştir.

Kentsel tasarım ve peyzaj mimarlığı beraberliğinde kentsel açık mekanları oluştururken, olaya hem kentsel tasarım açısından yaklaşarak kentsel organize mekanlar arasında işlevsel ilişkiler kurmak, hem de kullanılan canlı ve cansız materyal arasında biçim, işlev ve estetik yönden işler kombinasyonlar oluşturmak gerekmektedir. Bu kapsamda kentsel tasarımcılar, kentsel peyzaj tasarımının insan ile doğal-kültürel çevresi arasında sağladığı temel iletişime çok değer vermelidir. Çünkü kent tasarımında doğal süreçler ihmal edildiğinde, kent içinde ya da kenti kapsayan doğal sistem (kentte bahçe, park, açık alan, meydan, sokak/caddenin oluşturduğu bir sistem) bütünüyle yaşam ortamlarının iletişimi kesilmektedir. Bu nedenle açık alanlar, park ve meydanlar kenti oluşturan bütün bölümlerin birbirleriyle ve kentle bütünlük oluşturacak şekilde (tasarım ortamında) ilişkilendirilmesinde temel alınmalıdır. Doğal sistemin ve süreçlerinin kentle bütünlük taşıması peyzaj mimarlarına kentsel tasarım ortamında önemli görevler yüklemektedir. Böylece kentte fonksiyonel, ekonomik ve estetik yönler ön plana çıkarılmaktadır (Kaplan/Küçükerbaş, 2000).

Peyzaj tasarımı ile kentsel tasarım birbirlerini bütünleyen konulardır. Yapılar, duvarlar, merdivenler, kentsel donatı, yollar, zemin döşemeleri, işaretler, araçlar, su yüzeyleri, çeşmeler, havuzlar, kayalar, bitkiler ve insanlar kent peyzajının kaçınılmaz elemanlarıdır. Tarih boyunca peyzaj planlama ve tasarım çalışmaları kentlerin biçimlendirilmesinde önemli rol oynamıştır. Bugün artık peyzaj tasarımı kent parkları, yaya bölgeleri gibi kentsel alanlardan kent dışındaki rekreasyon alanlarına kadar geniş bir yelpazeyi kapsayan çok boyutlu bir olgudur (Yaşlıca ve ark., 1999). Peyzaj tasarımının temel ilkeleri planlama ve mimarlıktaki uygulamalarla aynı olup, planlama ve kentsel tasarımın işlevsel ve görsel bakış açılarıyla ilişkilidir.

Peyzaj tasarımında kullanılan canlı elemanlar ağaçlar, çalılar, yeşil alanlar, durgun ve hareketli su yüzeyleri vb. öğelerdir. Kent insanının doğa ile bütünleşmesini sağlayan bu tasarım elemanlarının mekan düzenlemesinde kullanımı ile;

- kentsel mekanın görsel etkisinin ve vurgusunun arttırılmasında,
- özellikle kurak iklimin hakim olduğu bölgelerde mikroklimatik etkinin yaratılmasında,

- bitkilerin boyutları, biçimi ve gruplanması ile mekana boyut kazandırılmasında,
- mekanın biçim, renk ve doku yönünden zenginleşmesinde,
- yüksek yapıların bulunduğu mekanlarda insan ölçeğine inilmesinde,
- boş mekanların biçimlenmesi ve bölümlere ayrılmasında,
- mekanın rüzgar, ses, toz vb. gibi çevresel etkilerden korunmasında,
- mekan kullanıcılarının yönlendirilmesinde, önemli katkılar sağlanmaktadır.

3.2. Çankırı Kentsel Sit Alanının Genel Yapısı

Çankırı kentinin ilk yerleşimi, Tatlı Çay Vadisi ile Acı Çay Vadisi'nin birleştiği yerde, vadi içinde kurulmuştur. Önceleri Tatlı Çay'ın kuzeyindeki hafif eğimli (%15) yamaçlarda yoğunlaşan yerleşme, daha sonra Tatlı Çay'ın kuzeybatısında orta eğimli (%20) ve güneyde düz alanlarda yayılma göstermiştir. Dere yataklarının sel tehlikesi taşınması nedeniyle Tatlı Çay ıslah edilerek tümüyle kanal içine alınmış ve her iki kıyısı yerleşim alanı amaçlı ve yoğun olarak kullanılmıştır. Yerleşmenin en kuzeyinde eğim çok dikleşmekte (%30) ve yaklaşık 100 m. sonra düzleşen alanda tarihi kale yer almaktadır. Yerleşmenin doğusundaki eğimli ve engebeli alanlar ise mezarlık olarak kullanılmaktadır. Kentsel sit alanı Tatlı Çayın Kuzeybatısında yer almaktadır. 10.80 ha.'lık alana sahip olan kentsel sit alanı içinde Alibey, Mimar Sinan ve Tabakhane mahallelerinin büyük bir bölümü ile Cumhuriyet ve Karataş mahallelerinin küçük birer parçaları bulunmaktadır. Kentsel sit alanı, kent içinde çok merkezli bir konumda bulunmasından dolayı hem yaya hem de araç trafiği için ulaşılabilirliği çok yüksek bir alandır. Yolların çoğu araç trafiğine elverişli değildir. Genellikle çok dar olan sokaklar zaman zaman aşırı eğim nedeniyle araç trafiğini engellemekte ve hatta yer yer merdivenli yaya yollarına dönüşmektedir. Sokakların büyük bir bölümü çıkmaz sokak biçimindedir ve bazı kesimlerde geleneksel taş kaplama niteliği korunmuştur. Yaya yolu, taşıt yolu ve çıkmaz sokakların büyük bir bölümünün asfalt kaplama, kilitli parke ve küp taş ile değiştirildiği görülmektedir. Kentsel sit alanı içinde toplam 59 adet tescilli yapı bulunmaktadır. Bu yapılar; 1 adet konut altı ticaret, 45 adet konut, 2 adet cami (Alibay Camii – İmaret Camii), 2 adet ticaret, 1 adet çamaşırhane, 1 adet saat kulesi, 1 adet eski hastane binası, 2 adet boş alan, 1 adet tarihi medrese, 1 adet hamam (Karataş Hamamı) ve 2 adet çeşmedir. Araştırma alanı etüt-analiz çalışmaları sonucunda kentsel sit alanında bulunan yapılarda yapısal sistem olarak ahşap karkas, betonarme karkas, yığma (kesme taş-tuğla-briket) sitemlerin kullanıldığı saptanmış ve bu yapı ve alanların T.C. Çankırı Belediyesi Mülkiyeti,

T.C. Maliye Bakanlığı Mülkiyeti, Vakıflar Genel Müdürlüğü Mülkiyeti ve Özel Mülkiyet'e ait olduğu belirlenmiştir.

3.3. Çankırı Kentsel Sit Alanına İlişkin Anket Sonuçları

Çankırı kentsel sit alanında yaşayan bireylerin demografik bilgilerinin, tarihi çevreyi koruma hakkındaki düşüncelerinin, araştırma alanına ilişkin görüşlerinin, açık-yeşil alanları kullanma amaçlarının ve bunlardan beklentileri ile alanda gerçekleştirilmesini istedikleri peyzaj düzenlemelerinin belirlenmesi amacıyla araştırma alanında toplam 82 haneye anket çalışması uygulanmıştır. Anket verilerinin değerlendirilmesi sonucunda;

- Ankete katılan 82 kişiye, anket yapılan hanelerde yaşayan toplam 307 kişinin (ankete katılanlar dahil) sosyo-kültürel durumlarını belirlemek amacıyla, cinsiyet, yaş, eğitim, çalışma durumu, meslek grupları, çalışmama nedenleri ve hanenin toplam gelir durumuna ilişkin sorular yöneltilmiştir. Ayrıca oturdukları konutların mülkiyet durumları, bu konutlarda oturma süreleri ve oturma nedenleri ile konutlarında gerçekleştirdikleri onarım türlerini belirlemeye yönelik sorulara da yer verilmiştir. Tescilli konutlarda oturup mülkiyet sahibi olan kişilere ise oturdukları konutlardan taşınıp taşınmama koşullarına yönelik sorular yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre;

- Anket yapılan 82 hanede yaşayan toplam 307 kişinin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, % 48.53'ünün kadın, %51.47'sinin ise erkek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlardan araştırma alanında yaşayan kadın ve erkek kullanıcının hemem hemen eşit sayıda olduğu anlaşılmaktadır.

- Yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında, %56.68'inin 0-30 yaş arası, %34.20'sinin 31-60 yaş arası ve %9.12'lik gibi çok az bir bölümünün ise 61 yaş ve üzeri olduğu, dolayısıyla araştırma alanında genç ve orta yaş grubunda insanların yaşadığı tespit edilmiştir.

- Eğitim durumları incelendiğinde, %23.45'inin okur-yazar olmadığı, %47.23'ünün ilkokul (eski sistem) mezunu olduğu ya da okula gitmeden okuma yazma öğrendiği, %27.59'unun ilköğretim, ortaokul ve dengi ile lise ve dengi okullardan mezun olduğu saptanmıştır. Anket yapılan 82 hanede yaşayan toplam 307 kişinin sadece %1.30'unun yüksekokul ve %0.33'ünün fakülte mezunu olması, bu alandaki eğitim düzeyinin çok alt seviyelerde olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

- Medeni durumlarına bakıldığında, %45.60'ının bekar, %46.91'inin evli, %5.54'ünün ise boşandığı saptanmıştır. Birlikte yaşama (%0.33) ve ayrı yaşama (0.33) gibi durumların yok denecek kadar az sayıda görülmesi, araştırma alanının çoğunlukta muhafazakar bir yapıya sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

- Çalışma durumları, meslek grupları ve çalışmama nedenleri incelendiğinde; kadınların sadece %1.34'ünün, erkeklerin ise %28.48'inin çalıştığı, çalışan kadın ve erkeklerin %38.30'unun işyeri sahibi olduğu, %38.30'unun düzenli ücretli, %17.02'sinin yevmiyeli ve %6.38'inin ise ücretsiz aile işçisi olarak çalıştığı tespit edilmiştir. Çalışmayanların bu kadar çok sayıda (260 kişi) olmasının nedeni, araştırma alanındaki büyük çoğunluğu (%80.00) öğrencilerin, ev hanımlarının, emeklilerin ve çalışma çağına olmayan çocukların oluşturmasıdır. Çalışabilir durumda olmasına rağmen çalışmayan genç ve orta yaşlı insanların en büyük problemi ise, eğitim düzeylerinin çok alt seviyelerde olması nedeniyle iş bulamamalarıdır.

- Haneye giren aylık toplam net gelire bakıldığında, %30.49'unun gelirinin 350 YTL ve altı, %45.12'sinin 351-600 YTL, %9.76'sinin 601-800 YTL, %10.98'inin 801-1000 YTL, %3.66'sini ise 1000 YTL üzeri olduğu saptanmıştır. Sonuçlardan da anlaşıldığı gibi, araştırma alanı düşük gelir grubuna hizmet veren bir konut alanı niteliği taşımaktadır.

- Anket yapılan konutların mülkiyet durumları, insanların ne kadar süredir bu konutlarda oturdukları ve oturma nedenleri incelendiğinde, konutların büyük bir kısmının (%73.17) mülkiyetinin oturanlara ait olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma alanında yaşayan insanların burayı tercih etmelerinin en büyük nedeni mülkiyet sahibi olmalarından ve ekonomik koşullarının onları burada yaşamaya zorlamasından kaynaklanmaktadır. Çünkü düşük kalitedeki konut alanı niteliğinde olan kentsel sit alanında bulunan evlerin kiralari, Çankırı'nın diğer yerleşim alanlarına oranla çok daha düşüktür.

- Anket yapılan 32 adet tescilli konuttan 25 konutta ev sahibinin, 7 konutta ise kiracının oturduğu tespit edilmiştir. Tescilli konutlarda oturan ve mülkiyet sahibi olan (25 kişi) insanların oturdukları konutlardan taşınmaları konusundaki fikirleri incelendiğinde, %92.00'sinin kendi koşullarıyla başka konuta taşınmayı düşünmedikleri, sadece %8.00'inin taşınmayı düşündüğü saptanmıştır. Aynı kişilere kendilerine başka bir yerde yaşamaları için konut gösterildiğinde taşınıp

taşınmayacaklarına ilişkin soru yöneltildiğinde %56.00'sı taşınmak istediğini belirtirken %44.00'ü oturdukları bu konutlardan taşınmak istemediklerini söylemişlerdir. Taşınmak isteyen kesim, ekonomik koşullarının yetersiz olduğunu, dolayısıyla oturdukları konutlara gerekli bakım ve onarım çalışmalarını yaptıramadıklarını ve bu nedenle çok zor koşullarda yaşadıklarını belirtmişlerdir. Taşınmak istemeyenlerin en önemli nedeni ise yılların izlerini taşıyan ata yadigarlarından ve alışkanlıklarından vazgeçememeleri olmuştur.

- Anket yapılan 32 adet tescilli konutun onarım durumlarına ve yapılan onarım türlerine bakıldığında, %65.63'ünün onarım geçirdiği ve bu onarımların genelde iç mekan düzenlemesi (bakım-onarım) ve cephede boya-badana gibi basit onarımlar olduğu saptanmıştır. Ekonomik koşullarının yetersizliği nedeniyle çatı aktarımı (4 konut), tesisatta onarım (4 konut), oda ve merdiven ekleme, duvar kaldırma gibi esaslı onarımları (1 konut) gerektiği halde yaptıramadıklarını belirtmişlerdir.

• Ankete katılan 82 kişinin tarihi çevrenin korunmasına ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla sorular yöneltmiştir. Elde edilen sonuçlara göre;

- Ankete katılanların %68.29'u tarihi çevrelerin korunması gerektiğini düşünürken, %21.95'i korunmasının gerekli olmadığı görüşündedir. %9.76'lık bir kesimin ise bu konuyla ilgili herhangi bir fikri bulunmamaktadır. Gerek konutlarının tescilli olması gerekse ekonomik koşullarının yetersiz olması nedeniyle istedikleri onarımları yapamadıkları için çok zor şartlarda yaşayan insanlar için içinde yaşadıkları tarihi mirasın değerini anlamak oldukça güç olmaktadır. Zor koşullarda yaşamalarına rağmen çoğunluğun tarihi çevrelerin korunması gerektiğini düşünmesi ise tarihi mirasın geleceği açısından ümit vericidir. Ancak korunması gerektiğini düşünen insanlar, gerçek anlamda bir korumanın yapılması durumunda istediklerini, şu anki durumdaysa hiç memnun olmadıklarını belirtmişlerdir.

- Ankete katılanlardan tarihi çevrelerin korunması gerektiği görüşünde olanlara (56 kişi) bu çevrelerin neden korunması gerektiğine ilişkin sorular yöneltmiştir. %62.50'si gelecek nesillere aktarılması gereken bir kültür mirası olduğunu, %26.79'u turistlerin ilgisini çektiği için ekonomiye katkısının olabileceğini, %8.93'ü ise eski ve yıkılmak üzere oldukları için onarılması gerektiği görüşündedir. %1.70'unun ise bu konuyla herhangi bir fikri bulunmamaktadır. Genelde orta yaş ve orta yaş üstü insanlar, yaşadıkları çevrenin tarihi ve kültürel kimliğinin

korunarak gelecek nesillere aktarılması gerektiği düşüncesine ve gerekli koruma çalışmaları yapılmadığı için onları kaybetme kaygısına sahiptirler.

- Ankete katılanlardan tarihi çevrelerin korunması gerektiği görüşünde olanlara (56 kişi) bu çevrelerin nasıl korunması gerektiğine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Tarihi çevrelerin korunması gerektiğini düşünenlerin büyük bir çoğunluğu (%83.93), anıtsal yapıların çevreleriyle birlikte korunmaları gerektiği, %5.36'sı yeni işlevler verilmesi gerektiği, %3.57'si ise tek yapı olarak korunması ve çevrelerindeki gereksiz işlevlerin kaldırılması gerektiği görüşündedir. %7.14'lük bir kesimin ise konuyla ilgili bir fikri bulunmamaktadır. Büyük çoğunluğun tarihi anıtları çevreleriyle birlikte bir bütün olarak görmesi ve değerlendirmesi, tarihi ve geleneksel mirasın çevresiyle birlikte tanımlı mekanlar haline gelmesinde yapılacak her türlü çalışmaya destek vermesi ve bu konuda bilinçlenmiş olması sevindiricidir. Çünkü araştırma alanında yapılan anket çalışmasının en önemli nedenlerinden biri, buradaki halka tarihi, kültürel ve geleneksel önemi olan mirasın sahipleri olduğunu ve onları koruyarak gelecek kuşaklara aktarma sorumluluğunun gerek ülkesel gerek global ölçekte büyük katkılar sağlayacağını, bunun için de en büyük görevin kendilerine düştüğünü hatırlatmaktır.

• Ankete katılan 82 kişinin araştırma alanına ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla sorular yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre;

- Ankete katılanların araştırma alanında karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşlerine bakıldığında, özellikle kent merkezine daha yakın oturanlar tarafından otopark yetersizliği ile kalabalık ve gürültü ciddi sorun olarak görülmektedir. Araştırma alanı kent içinde merkezi bir konumda bulunmasına karşın, kent dokusunun fiziksel özellikleri ve yer yer artan eğim, dar ve düzensiz yollar nedeniyle taşıt trafiğinin yoğun olmadığı bir konut alanı niteliğindedir. Ancak kent merkezine yakın olan kısımlarda taşıt trafiği sorun olarak görülmektedir. Görsel kirlilik ile bakımsızlık çok ciddi boyutlarda olmasına rağmen halkın büyük çoğunluğu sadece sorun olarak değerlendirmiştir. Her gün düzenli olarak T.C. Çankırı Belediyesi tarafından temizletilmesine rağmen kendileri bu konuda yeteri kadar titiz davranmamaktadır. Altyapı eksikliğinden ve sorunlarından çok fazla şikayetçi olmadıklarını belirtirken yeşil alanların azlığından ve dinlenme alanlarının yetersizliğinden dolayı çok sıkıntı duyduklarını dile getirmişlerdir. Araştırma alanının kent merkezine yakın güney kısımlarına oranla üst kısımlarında hava kirliliği sorun olarak görülmemektedir.

- Ankete katılanların araştırma alanında yapılmasını istedikleri düzenlemelere ilişkin görüşleri önem sırasına göre incelendiğinde, çevre temizliğine önem verilmeli, dinlenme ve piknik alanı yapılmalı, ulaşım sistemi düzenlenmeli, yeterli otopark alanı yapılmalı, tarihi değerlerin algılanabilirliği artırılmalı ve tarihi değerlerin çevresinde yeşil alanlar oluşturulmalı gibi görüşleri olduğu saptanmıştır. Ancak, çevre temizliğine çok önem verilmesi gerektiğini düşünürken kendilerinin de bu konuda sorumluluklarının olduğunu unutmaktadırlar. T.C. Çankırı Belediyesi tarafından hergün düzenli olarak temizlik yapılmasına rağmen kendi yaşama mekanlarını kirletmektedirler.

- Ankete katılanların kentsel sit alanında bulunan bazı sokakların trafiğe kapatılıp kapatılmaması konusundaki görüşleri incelendiğinde, %52.44'ünün kapatılmaması, %32.93'ünün ise kapatılması gerektiğini düşündüğü saptanmıştır. %14.63'lük bir kesim ise konuyla ilgili bir fikrinin olmadığını belirtmiştir. Büyük çoğunluğun kapatılmaması gerektiğini düşünmesinin en büyük nedeni çok dar ve çıkmaz sokaklarla birbirine bağlanan konut bölgesi niteliğindeki araştırma alanında yayalaştırma çalışmasının onlara sıkıntı yaratacağını düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Ancak, düzenli ulaşım sirkülasyonu sağlandığı takdirde araştırma alanı içinde gerek özgün niteliğini korumuş sokak niteliğinde olması gerekse geleneksel konutların daha fazla bulunması nedeniyle Uzunyol Sokak yayalaştırma ve sağlıklılaştırma çalışmalarının yapılabileceği uygun sokak niteliğindedir.

• Ankete katılan 82 kişinin kent içindeki açık ve yeşil alan kullanımına ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla sorular yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre;

- Ankete katılanların kent içindeki açık ve yeşil alanları kullanım amacına göre görüşleri önem sırasına göre incelendiğinde, açık havada yeme-içme, sohbet etme, doğa içinde bulunma, dinlenme, açık havadan yararlanma ve kısa süreli dinlenmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Ankete katılanların büyük çoğunluğu spor aktivitelerini gerçekleştirmek için gerekli düzenlemenin yapılmasını önemli görmemektedir ve spor yapma alışkanlıkları olmadığı için böyle bir düzenleme yapıldığında çok fazla kullanımın olmayacağını açıkça ifade etmektedirler.

- Ankete katılanların açık ve yeşil alanlarla ilgili görüşleri incelendiğinde, %78.05'i mevcut açık ve yeşil alanları yetersiz bulmaktadır ve daha çok piknik alanı

talebinde bulunmaktadır ve hemen hemen herkesin ortak isteği spor alanlarının yerine piknik alanlarının yapılmasından yana olmuştur. Ne yazık ki bu durum, Türk halkının piknik kültürünün spor kültüründen çok daha yaygın olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

- Ankete katılanların kent içindeki açık ve yeşil alanlardan beklentileri önem derecesine göre incelendiğinde, bakımlı ve güvenli olmalı, yeterli aydınlatma ve çöp elemanı bulunmalı, yeterli oturma alanı bulunmalı ve fazla yeşil alan olmalı gibi görüşler bildirilmiştir. Araştırma alanı içerisinde çöp konteyneri, çöp kutusu, bank, çiçek kasası ve baba gibi donatı elemanlarına rastlanamamıştır. Aydınlatmanın özellikle alanın kuzey taraflarında çok yetersiz olması, burada yaşayan halk için büyük sıkıntıya neden olmaktadır.

Anket çalışması sonrasında elde edilen veriler arasında istatistiksel açıdan ilişki olup olmadığını ortaya koymak amacıyla “**khi-kare**” testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre, ankete katılanların tarihi çevre bilinci ile eğitim durumları ve cinsiyetleri arasında, yeterli otopark alanı düzenlenmeli seçeneği ile cinsiyetleri arasında ve kısa süreli dinlenme seçeneği ile yaşları arasında istatistiki açıdan bir ilişki olduğu saptanmıştır.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Yapılan anket çalışması sonucunda özellikle araştırma alanının merkeze yakın kuzey kesiminde yaşayan insanların otopark sorununun olduğu ortaya konmuştur. Otopark alanlarında yapılacak bitkisel tasarım çalışmasında araçlara zarar vereceği düşüncesiyle meyveli (*Aesculus hippocastanum* L.) ve reçineli (*Cedrus atlantica* Manetti., *Pinus nigra* Arn. subsp. *pallasiana*) bitkiler kullanılmamalıdır. Sit alanında büyük kapasiteli otopark için ayrılacak en uygun alan, Alibey Camii'nin alt kısmında bulunan boş alandır. Bunun dışında büyük kapasiteli otopark için yeterli alanın bulunmaması nedeniyle, bu sorunun kuzeyde sit sınırı dışında çözümlenmesi daha uygun olacaktır.

Anket çalışmalarında kent içindeki açık ve yeşil alanları yetersiz bulan insanların bu ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, yeşil alan kullanımları halkın ihtiyacına cevap verebilecek nitelikte belirlenmelidir. Kentsel sit alanı içinde etkin olarak kullanılmayan boş alanların, bahçelerin ve düzenlenmemiş yeşil alanların uygun tasarımlarla bütüncül bir tasarım yaklaşımı ile yeniden yeşil alan olarak

işlevlendirilmesi önerilmektedir. Dinlenme alanı için en uygun yerlerden biri Karataş Hamam'ın yan kısmında ve alt kısmında yer alan boş alanlardır. Çünkü dinlenme alanı olarak düşünülen bu alan Alibey Camii'nin alt kısmında önerilen otoparkla birlikte bir bütün olarak tasarlanmalıdır. Araştırma alanında 0-10 yaş arası (% 18.57) ve 11-20 yaş arası (% 18.57) bireylerin bulunması (anket çalışması sonucu) ve çocuklar için oyun alanlarının olmaması (alan etüt-analiz çalışması sonucu) durumu dikkate alınarak, mahalle parkı ve mini cep parkı ölçeğinde yapılması önerilen dinlenme alanlarının, özellikle okul öncesi ve okul çağındaki çocukların oyun ve rekreasyon gereksinimleri ile mahallede yaşayan bütün yaş gruplarındaki insanların dinlenme ve rekreasyon gereksinimlerini karşılaması amaçlanmalıdır. Dinlenme alanlarının büyüklükleri de dikkate alınarak yapılacak olan tasarımlarda oturma alanları, gölgelikler, oyun alanları düşünülmelidir. Ayrıca güvenlik için gece aydınlatması, çevre kirliliğini önlemek için çöp kutusu ve konteyneri ile gürültüyü önlemek amacıyla alanın *Cupressus sempervirens* L. var. *pyramidalis* Nym., *Thuja orientalis* L. gibi bitkilerle çevrelenmesi önerilmektedir. Kent mobilyalarının tarihi doku ile renk, doku, biçim ve malzeme yönüyle uyumlu seçilmesine özen gösterilmelidir. Bitkisel tasarım çalışmasında; özellikle çocuk oyun alanlarının yakın çevresinde zehirli yaprak, çiçek ve meyveye sahip bitkiler (*Taxus baccata* L.) ile dikenli bitkilerin (*Pyracantha coccinea* Roemer.) kullanılmaması; oturma alanlarında ise *Tilia tomentosa* Moench., *Catalpa bignonioides* Walt. gibi iyi gölge yapan bitkilerin kullanılması önerilmektedir. Anket çalışmasıyla, özellikle 50 yaş ve üstü insanların hemen hemen tümünün kısa süreli dinlenme alanlarına ihtiyaç duydukları ortaya konmuştur. Bu nedenle yol kenarlarında oturma cepleri oluşturulmalı ve bu alanlarda kullanılacak bitkilerin *Tilia tomentosa* Moench., *Catalpa bignonioides* Walt., *Acer negundo* L. gibi iyi gölge yapan, reçinesiz ve meyvesiz bitkiler olmasına özen gösterilmelidir. Tarihi yapılarla açık ve yeşil alanlar arasındaki ilişki kurularak planlanması gereken dinlenme alanı, çocuk parkı, meydan düzenlemesi, yol ağaçlandırması ve otoparkta kullanılacak bitki seçiminde tarihi çevreye zarar vermemesi durumu göz önünde bulundurulmalıdır. Çankırı Kenti park-bahçelerinde kullanılan ve Çankırı kentinin iklim, toprak, arazi koşullarında iyi gelişme gösteren bitki türleri kullanılmalıdır. Anket çalışması sonucunda insanların büyük çoğunluğu piknik alanına ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Kentsel sit alanı içinde piknik alanı için uygun yer bulunmadığı ve böyle bir kullanımın tarihi dokuya zarar verebileceği düşüncesiyle piknik alanının kentsel sit sınırı yakınında yer alan Çankırı Kalesi'nde yapılması planlanan (Belediye tarafından) piknik alanıyla çözülebileceği düşünülmektedir. Ancak; uygulama çalışmalarında araştırma alanı içinde bulunan açık alanların,

meydanların, bahçe ve avluların, yaya yollarının geleneksel, tarihi, kültürel ve doğal niteliklerinin korunması ve çevrelerindeki alanlar ile işlevsel bütünlüğünün sağlanmasının, geleneksel mimari dokunun gelişmesini sağlayacağı gerçeği asla unutulmamalıdır.

Sokakların çok dar olması nedeniyle yol ağaçlandırması için uygun olmayan yerlerde, sokağa cephesi olan konutlardaki pencere önlerine saksı içinde çiçek (*Antirrhium majus* L., *Chrysanthemum macrophyllum* Waldst.&Kit., *Tagetes erecta* L., *Dianthus barbatus* L., *Dahlia variabilis* L., *Pelargonium zonale*, *Ocimum basilicum* L.) konması önerilmektedir. Yol ağaçlandırması yapılabilecek alanlarda ise; *Cedrus libani* A. Rich., *Cupressus sempervirens* L. var. *pyramidalis* Nym., *Picea orientalis* (L.) Link., *Pinus nigra* Arn. subsp. *pallasiana*, *Pinus pinea* L., *Pinus sylvestris* L., *Acer negundo* L., *Aesculus hippocastanum* L., *Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle, *Catalpa bignonioides* Walt., *Fraxinus exelsior* L., *Juglans regia* L., *Liquidambar orientalis* Mill., *Platanus orientalis* L., *Populus alba* L., *Robinia pseudoacacia* L. gibi bitkilerin kullanılması önerilmektedir.

Sonuç olarak; toplumlardaki değişimlere paralel olarak değişen kentlerin insanların tarihi, kültürel, sosyal ve ekonomik yapısının mekandaki ifadesi olarak görülmesi ve değerinin anlaşılması gerekmektedir. Çünkü kentsel sistemler içindeki doğal, tarihi ve kültürel yapıların azalması kentsel görünümü olumsuz yönde etkileyecektir. Doğal ve kültürel öğelerin dengesini yakalamış kentler yaratmak ve bu sayede doğaya ve kültürel mirası oluşturan tarihi çevrelere yaklaşımı sağlamak kentsel tasarım çalışması içinde yer alan peyzaj mimarlarının öncelikli görevidir. Doğal, kültürel ve tarihi değerlerin bütünlük içinde varlığını sürdürebilmesi için kentsel tasarım çalışmalarının ilgili tasarım meslek disiplinlerinin kapsamında multidisipliner bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Eckbo, G., 1969. The Landscape We See. Mc Grow-Hill Book Company, S. 223, U.S.A.
- Kaplan A. ve Küçükerbaş E., 2000. Kentsel Tasarımda Peyzaj Mimarlığının Yeri ve Kentsel Peyzaj Tasarımı. TMMOB Peyzaj Mimarları Odası, Peyzaj Mimarlığı Kongresi, S. 45-57, Ankara.
- Kuter, N., 2007. Çankırı Kenti Açık ve Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Peyzaj Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, A.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.

- Tekeli, İ. 1991., Antalya Yarışması Üzerine Görüşler-Kentsel Tasarımın Sorunları Tartışılmaya Başlanmalıdır, Mimarlık Dergisi-1, S. 74-75, İstanbul.
- Tunçer, M. 1998. Kentsel Tasarımın Tarihsel Çevre Korumasında Etkin Olarak Kullanımı, Böl ve Yönet Modeli, Ankara, Konya, Antalya Tarihi Kent Merkezleri, 9. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, Farklı Ölçeklerde Kentsel Tasarım, M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 21-22 Mayıs 1998, İstanbul. (basılmamış bildiri).
- Yaşlıca, E., Tanrıvermiş, E. ve Akay, A. 1999. Peyzaj Tasarımının Kentsel Tasarım Süreci İçindeki Yeri, TEMA 1- Kentsel Tasarımın Kavramsal Gelişimi ve Değişimi, 1. Ulusal Kentsel Tasarım Kongresi, S. 86-92, İstanbul.